

**OVER
CULTUUREDUCATIE
MET KWALITEIT
2019**

De praktijk in beeld

EXPERTISECENTRUM

CULTUUREDUCATIE

INHOUD

Voorwoord

- Wie is Cultuureducatiegroep?
- Van visie naar praktijk
- Samenwerking culturele omgeving
- Procesgerichte didactiek
- Doorgaande leerlijn cultuureducatie
- Visual Thinking Strategies
- Cursus Interne Cultuurcoördinator
- Media educatie in het SO
- Muziekimpuls

PERSOONLIJKE
BEGELEIDING
DOOR EXPERTS IN
CULTUUREDUCATIE
MET KWALITEIT

VOORWOORD

Het ontwikkelen van een cultuureducatie-beleid op school kan soms een uitdaging zijn. Waar begin je en welke richting kies je als er zoveel keuzemogelijkheden zijn?

Aan het enthousiasme bij de leerkrachten zal het niet liggen. Iedere school is op zijn eigen manier bezig met cultuur. Het blijft alleen lastig om te bepalen of deze manier altijd aansluit op het curriculum van de school en of cultuureducatie samenhangt met het reguliere lesprogramma.

Cultuureducatiegroep helpt scholen om hier richting aan te geven door middel van begeleiding en training. Voor elke school is dit anders. Zo zijn er scholen waarbij cultuureducatie nog in de kinderschoenen staat, maar ook scholen waarbij er al een visie op cultuureducatie, een gecertificeerde icc-er en een cultuurbeleidsplan is. Deze scholen willen bijvoorbeeld een verdiepingsslag maken door meer muziek te integreren in het lesprogramma.

Daarnaast biedt Cultuureducatiegroep de scholen de mogelijkheid om zelf te kiezen welke cultuureducatieve lessen het beste aansluiten bij het programma op school. Zo krijgt iedere school een Cultuurlijn Op Maat en begeleiden wij scholen en instellingen bij het ontwikkelen van gezamenlijke lesprogramma's.

Elke school geeft zijn eigen invulling bij het verwezenlijken van cultuureducatie met kwaliteit. Deze diversiteit willen wij graag met jullie delen. Aan de hand van verschillende voorbeelden uit de praktijk willen wij onze lezers inspireren en aanzetten tot de invulling van een eigen cultuureducatief programma.

HANS VAN OEL
DIRECTEUR- BESTUURDER
CULTUUREDUCATIEGROEP

"IEDER KIND
IS EEN
KUNSTENAAR.
DE KUNST
IS ER EEN TE
BLIJVEN ALS
JE OPGROEIT."

Pablo Picasso

WIE IS CULTUUREDUCATIEGROEP?

Cultuureducatiegroep is hét expertisecentrum op het gebied van cultuureducatie. Wij helpen scholen met het verbeteren van cultuureducatie op school. Dit doen wij o.a. door leerkrachten te ondersteunen bij het ontwikkelen van hun competenties op het gebied van cultuureducatie en door het aanbod van culturele instellingen beter te laten aansluiten bij de wensen van deze scholen.

Wij streven naar een onderwijs waarbij cultuureducatie een integraal onderdeel is van het curriculum op school. Waarbij kunstvakken worden verbonden aan andere vakken. Waar leerkrachten in staat zijn om vanuit een cultuureducatieve visie zelf handen en voeten te kunnen geven aan de uitvoering van het cultuuronderwijs. Wij ondersteunen scholen dan ook intensief en op maat bij de invulling van hun cultuurbeleid.

Cultuureducatiegroep is tevens penvoerder in de regio Holland Rijnland voor het programma 'Cultuureducatie met Kwaliteit'. Het doel van dit programma is het realiseren van een vaste plek voor kwalitatief goede cultuureducatie binnen het lesprogramma van de school.

Om dit programma tot een succes te maken, ondersteunen wij de scholen door een ontwikkeltraject met hen te starten. Dit is een meerjarig traject waarbij de scholen werken aan een visie op cultuureducatie, een cultuurplan, deskundigheidsbevordering en doorgaande leerlijnen.

Scholen worden dit gehele traject persoonlijk begeleid door een van onze adviseurs cultuureducatie, een expert in cultuureducatie.

"ALS IK
ZOU MOGEN
DROMEN ZOU
CULTUUR ALS
EEN RODE
DRAAD DOOR
DE SCHOOL
EN ONS
ONDERWIJS-
AANBOD
LOPEN."

*Mieke Hobby
icc-er E.L.S.*

VAN VISIE NAAR PRAKTIJK

Hoe integreer je cultuureducatie in de dagelijkse praktijk? Hoe maak je cultuureducatie een vanzelfsprekend onderdeel van de schoolvisie? Hoe veranker je cultuureducatie in je onderwijs?

Met deze vragen gaan we aan de slag met scholen. Het neerzetten van de visie vormt een basis om verder te bouwen. Er is geen kant en klaar recept, maar er zijn veel mogelijkheden en inspirerende voorbeelden van andere scholen. Het ontwikkeltraject is daarbij een eigen aanpak per school, passend bij de wensen van de school, het onderwijs van die school, de leerlingen en de omgeving. Door middel van o.a. teambijeenkomsten, brainstormsessies en inspiratiemomenten nemen de scholen stappen op weg naar verankering van cultuureducatie.

Een extra ondersteuning hierbij is de webpagina **MijnSchool**; een persoonlijke online omgeving op de website van Cultuureducatiegroep, die alleen voor de school zichtbaar is. Met deze MijnSchoolpagina kunnen scholen:

- De vorderingen volgen die zij maken door de deelname aan het programma 'Cultuureducatie met Kwaliteit';
- Gebruik maken van diverse tools bij het in kaart brengen van alles op het gebied van cultuureducatie op school;
- Zich inschrijven voor cultuureducatief lesaanbod dat aansluit op het curriculum van de school.

EEN ENTHOUSIASTE ICC-ER VERTELT...

"Als ervaren leerkracht en kersverse ICC-er, namelijk nog in opleiding, ben ik augustus 2017 gestart op de Montessorischool Noordwijk."

"Tijdens een eerste gesprek met Maura, onze adviseur van Cultuureducatiegroep, worden afspraken gemaakt en een

overeenkomst getekend. Plan is om in de loop van het schooljaar het bestaande cultuurplan te renoveren. Onze adviseur stelt voor om tijdens een studiedag met het team te onderzoeken hoe de teamleden tegen Cultuureducatie 'aan kijken', wat zij belangrijk vinden, waar de school staat en waar wij met elkaar naartoe willen.

Deze bijeenkomst wordt als zeer positief ervaren en zorgt tevens voor waardevolle informatie voor de eerste onderdelen van het cultuurplan. Vervolgens komt onze adviseur met grote regelmaat langs op school om vervolgstappen te nemen en het plan bij te schaven waar nodig. Dit leidt tot een zinvol product dat met succes aan het team wordt gepresenteerd. Tijdens deze bijeenkomst, wordt er tevens een sterkte-zwakte en kansen-bedreigingen analyse gemaakt, waarbij de vraag 'wat hebben wij als leerkrachten nodig om volgens onze visie te kunnen werken' centraal staat.

Deze informatie dient vervolgens weer als input om het cultuurplan verder aan te scherpen in het volgend schooljaar, waarbij onder andere de leerlijnen verder onder de loep worden genomen. Op de eerstvolgende studiedag dit schooljaar wordt een resume van de ICC-activiteiten gegeven die in het voorgaande schooljaar zijn uitgevoerd. Aansluitend wordt nader ingegaan op een discipline uit het plan: muziekonderwijs."

Vanwaar muziekonderwijs?

"Goede vraag. Naast het opstellen van het cultuurplan is er namelijk in datzelfde schooljaar een aanvraag ingediend voor de subsidie Muziekimpuls. Onze adviseur is ook tijdens dit traject een aangename vraagbaak geweest. Tevens heeft zij contact gelegd tussen onze samenwerkingspartner en onze school."

En het resultaat?

"Honorering van de aanvraag. Reden genoeg om het muziekonderwijs in detail in het plan uit te werken, wat leidt tot muziekonderwijs waarin onze visie op cultuuronderwijs doorklinkt."

Nicoline Loe
icc-er Montessorischool Noordwijk

SAMENWERKING MET DE CULTURELE OMGEVING

Het ministerie van OCW stimuleert scholen om samen te werken met culturele instellingen om de kwaliteit van cultuureducatie te verhogen. Cultuureducatiegroep draagt hieraan bij door onder andere partijen bij elkaar te brengen en een rol te spelen in de coördinatie en de waarborging van deze samenwerkingsprojecten.

Samenwerking met de SSBA MUSEUM OUD ALKEMADE

De 5 scholen van Stichting Samenwerkende basisscholen Alkemade in de gemeente Kaag en Braassem werken in een werkgroep samen aan cultuureducatie.

Met elkaar verzorgen zij een groot deel van het cultuuraanbod op hun scholen. Sinds vorig jaar nemen de scholen deel aan het programma 'Cultuureducatie met Kwaliteit'. Dat gaf de scholen de kans een lang gekoesterde wens in vervulling te laten gaan. In de gemeente Kaag en Braassem staat het Museum Oud Alkemade. In het verleden hebben schoolkinderen het museum bezocht, maar helaas is het plan om een goede museumles te maken nooit gerealiseerd.

Cultuureducatiegroep, leerkrachten en vrijwilligers van het museum hebben de krachten gebundeld en samen een museumles voor groep 6 ontwikkeld. Aan de hand van vragen en opdrachten worden de kinderen door het museum geleid en leren zij over gebruiken en tradities van vroeger.

Lous van der Hulst, vrijwilliger bij het museum, is erg blij met het resultaat. *"Zo dicht mogelijk bij huis beginnen, legt de beste basis voor interesse in geschiedenis en cultuur."*

"In juni is een pilot gedraaid en aan het enthousiasme van de kinderen was te zien dat het voor hen zeer inspirerend was," vertelt Lous. Ook ica-er Hilda Otten geeft aan dat kinderen, leerkrachten en vrijwilligers erg enthousiast waren. Vanaf schooljaar 2018-2019 wordt de les aangeboden via Cultuureducatiegroep. *"De les zit zo goed in elkaar,"* zegt Lous, *"dat we in de toekomst ook andere scholen hopen te verwelkomen."*

Samenwerking met SO De Thermiek HET MUSEUM IN DE KLAS

Middels virtual reality (VR) kunnen andere 'werelden' dichtbij worden gehaald. Wie ooit door een VR-bril heeft gekeken, weet dat dit een totaal andere beleving geeft dan het kijken naar een beeldscherm. Het is als het ware alsof je je in een andere omgeving bevindt. In het project Fieldclip stappen de leerlingen in de wereld van het museum, in dit geval Museum Volkenkunde.

Voor de leerlingen van mytylschool De Thermiek is het bezoeken van een museum niet vanzelfsprekend. Vervoer naar het museum is vaak complex en kostbaar en het vinden van tijd tussen alle therapieën van de kinderen door een uitdaging. De school ziet in VR een onderwijsmiddel dat de praktische beperkingen om een bezoek te brengen aan een culturele instelling zou kunnen overbruggen.

Hierdoor hoeven de leerlingen, ondanks hun beperkingen, niet meer uitgesloten te zijn van het beleven van de collectie van culturele instellingen. Ook vindt de school het van belang om mee te gaan met (technologische) ontwikkelingen en kinderen hiermee in aanraking te laten komen.

Cultuureducatiegroep bracht de samenwerkingspartners Bern Media, Museum Volkenkunde en SO De Thermiek samen en ondersteunde in het aanvragen van de Onderwijs Innovatie Subsidie Leiden. Doel van het project is het ontwikkelen van een VR-app en bijbehorend lesmateriaal rondom de collectie van Museum Volkenkunde en de implementatie hiervan op SO De Thermiek.

In de VR-app kunnen de kinderen rondwandelen in het museum en objecten van verschillende kanten bekijken. Aan de hand van het lesmateriaal doorlopen zij vanuit de beelden in de VR-app een creatief proces. Zo ontwerpen zij bijvoorbeeld nieuwe objecten voor de collectie, wordt er een gedicht geschreven bij een bepaald object of maken zij een muziekstuk passend bij de zaal die zij in de app zien.

Vanaf voorjaar 2019 zal de eerste versie van de VR-app en het lesmateriaal worden getest met leerkrachten en leerlingen. Cultuureducatiegroep zal de school ondersteunen in het implementeren van de app en het lesmateriaal door de hele school. Het project vormt mogelijk een startpunt voor andere projecten rondom de toepassing van VR op scholen.

Samenwerking basisschool E.L.S. GEEF HET VOORAL DE RUIMTE

Op basisschool de E.L.S. (de Eerste Leidse School vereniging) wordt ieder schooljaar afgesloten met een slotspektakel waarin kinderen optreden voor de hele school en alle ouders.

De school vindt het belangrijk dat kinderen hun talenten ontdekken en hun creativiteit kunnen uiten. Om dit nog beter te kunnen begeleiden, werkt de school sinds vorig schooljaar samen met Jeugdtheaterschool Leiden en omstreken. Cultuureducatiegroep bracht de partijen samen.

“Daar waar in eerste instantie de slotvoorstelling het doel was, ligt de focus nu veel meer op de route er naar toe,” vertelt Ed Bossong, directeur van de school. *“Kinderen worden vanaf het begin betrokken bij het proces om tot de voorstelling te komen, ze worden uitgedaagd om met elkaar na te denken en samen te werken aan het resultaat.*

De leerkrachten werken met de kinderen toe naar een optreden waarin zowel de ideeën als de talenten van leerlingen worden ingezet.”

Zij worden daarbij ondersteund door vakleerkrachten van Jeugdtheaterschool Leiden e.o. Samen werken ze aan het herkennen van talenten van kinderen op het gebied van muziek, dans en drama en hoe zij deze talenten optimaal kunnen inzetten. De vakdocenten laten de leerkrachten zien hoe zij de talenten van leerlingen kunnen ontplooien en hoe zij hen kunnen begeleiden bij het vormgeven en uitvoeren van hun ideeën. Cultuureducatiegroep is daarbij op de achtergrond betrokken. *“Zij zorgen ervoor dat we de grote lijn niet uit het oog verliezen en denken mee over de beste vormgeving van het project,”* vertelt Ed.

Na afgelopen zomer voor het eerst samen het slotspektakel neer te hebben gezet, werken de partijen ook dit schooljaar samen aan de voorstelling. De school heeft als doel om vanuit het programma een doorgaande leerlijn te ontwikkelen. Een leerlijn die past bij de ontwikkeling van het kind en waarin muziek, dans, drama en theater samen worden aangeboden.

Ed is positief over het inzetten van co-creatie als instrument: *"Het leren ruimte geven aan elkaar maar ook krijgen is enorm waardevol."*

Hij roept dan ook andere scholen op om ruimte te geven aan dergelijke initiatieven. Scholen die hierin geïnteresseerd zijn kunnen contact opnemen met basisschool E.L.S.

“WIJ WILLEN
LEERLINGEN
PLEZIER,
VERBEELINGS-
KRACHT EN
VAARDIGHEDEN
BIJBRENGEN
OM EEN
CREATIEF
EN KRITISCH
WERELD-
BURGER TE
WORDEN.”

*José Loos &
Paulien Hartlief
icc-ers
De Regenboog*

Hoe stimuleer je een creatief proces
waarbinnen kinderen worden
uitgedaagd nieuwe mogelijkheden te
ontdekken én vaardigheden te leren?

Hoe leg je van hieruit de verbinding
met andere vakgebieden?
En hoe pas je dit toe in je les:
beeldend of muziek?

PROCESGERICHTE DIDACTIEK

Het is algemeen bekend dat kinderen bij het knippen van allemaal dezelfde kip, hun ei niet kwijt kunnen. Anderzijds blijft de ontwikkeling van kinderen die te weinig sturing krijgen steken in een oppervlakkig proces. Wanneer het gaat om cultuureducatie is het vinden van een balans tussen de inbreng van de leerling en de sturing van de leerkracht een uitdaging.

Bij procesgerichte didactiek doorlopen de kinderen een creatief proces waarbij zij zich op een stukje van de wereld oriënteren, dit onderzoeken en omzetten in een creatief product. De didactiek biedt zowel een goede basis voor kwalitatieve lessen cultuureducatie, als voor het creëren van meer samenhang in het curriculum.

Karin Kotte, voormalig Pabodocent in Doetinchem, ontwikkelde het 'Denkkader Procesgerichte Didactiek'. Zij schoolde de adviseurs van Cultuureducatiegroep in het ontwikkelen van een basistraining voor leerkrachten.

Vanaf schooljaar 2018-2019 biedt Cultuureducatiegroep de basistraining Procesgerichte Didactiek aan. In het artikel op een van de volgende bladzijden, wordt een ontwikkeltraject beschreven waarbij de leerkrachten deelnemen aan de training.

In de basistraining ervaren deelnemers zelf hoe door middel van procesgerichte didactiek het creatief denken en handelen wordt gestimuleerd. Ze krijgen handvatten om het creatieve proces van leerlingen te stimuleren en om vakken te integreren. De opgedane kennis wordt op school geïmplementeerd onder leiding van de adviseur cultuureducatie. Zo ondersteunt de adviseur bijvoorbeeld bij het voorbereiden van lessen en coacht zij leerkrachten in het toepassen van procesgerichte didactiek.

In de praktijk

PROCESGERICHTE DIDACTIEK

Samenhang in het curriculum en een hogere kwaliteit van de cultuureducatieve lessen is een wens van scholen. Maar hoe bereik je dit? De PCBO-scholen in Leiderdorp gingen de uitdaging aan. Hun vastgestelde visie op cultuureducatie zette hen op het spoor van procesgerichte didactiek.

In de eerste gesprekken die de 4 PCBO-scholen in Leiderdorp (Regenboog, Kastanjelaan, 't Bolwerk en Willem de Zwijger) met Cultuureducatiegroep hadden, gaven zij aan een gezamenlijk ontwikkeltraject te willen starten. Hun grootste wens was meer samenhang in het aanbod, met name in de atelierlessen. Om hiertoe te komen werden er op de scholen visiebijeenkomsten georganiseerd en enquêtes afgenomen. Hieruit kwam naar voren dat de scholen binnen cultuureducatie zowel het creatief vermogen willen bevorderen als de persoonlijke ontwikkeling van belang vinden.

Ook stellen de leerkrachten zich graag op als coach en inspirator, waarbij de focus ligt op het proces. De adviseur cultuureducatie stelde de scholen voor om procesgerichte didactiek in te zetten om zo meer samenhang te bereiken. Dit sluit nauw aan bij de visie van de scholen omdat het creatief vermogen en de persoonlijke ontwikkeling worden bevorderd door kinderen ruimte en richting te geven.

Het implementeren startte met de basistraining voor alle leerkrachten. Deze training werd gegeven door Karin Kotte. *"Ik vond de training erg goed!"* zegt Charlotte Lendfers, ict-er van Willem de Zwijger. *"Heel hands-on. Je kunt er meteen mee aan de slag. Ik heb van de collega's ook alleen maar positieve geluiden gehoord en iedereen is enthousiast begonnen met het bedenken en invullen van de lessen aan de hand van procesgerichte didactiek."*

De opgedane kennis en vaardigheden in de training worden onder begeleiding van Cultuureducatiegroep geïmplementeerd. Zo wordt er bijvoorbeeld gezamenlijk gereflecteerd op een gegeven procesgerichte les, wordt er een procesgerichte methode aangeschaft en wordt er op termijn een leerlijn opgesteld.

Waar de leerkrachten de didactiek nu met name toepassen in lessen beeldend zal dit op den duur ook worden toegepast in andere lessen, waaronder de atelierlessen. Zodoende wordt de beoogde samenhang bereikt en zetten de PCBO-scholen grote stappen naar cultuureducatie met (meer) kwaliteit.

"IK WORD BLIJ
ALS IK
LEERLINGEN
ZIE OPLEVEN,
ZICH LATEN
INSPIREREN OF
VERWONDERD
CULTUUR ZIE
BELEVEN."

*Lotte van Duijvendijk
icc-er
De Buitenplaats*

DOORGAANDE LEERLIJN CULTUUREDUCATIE

In het ontwikkeltraject 'Cultuureducatie met Kwaliteit' werkt de Openbare Jenaplanschool De Dukdalf aan een doorgaande lijn voor cultuureducatie binnen hun Jenaplanonderwijs.

Jenaplanonderwijs en cultuureducatie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Cultuur is het reflecteren op wat de mens denkt, doet en maakt. Door te reflecteren, staan we hierbij stil en geven we er betekenis aan. Cultuureducatie is dus het leren betekenis te geven aan wat de mens denkt, doet en maakt. De thema's van wereldoriëntatie zijn het hart van het Jenaplanonderwijs. Binnen deze thema's leren kinderen betekenis geven aan de ander en de wereld om hen heen.

De Dukdalf wil cultuureducatie meer integreren in haar dagelijkse onderwijs.

Marieke (icc-er): *"Bij ons op school was er geen doorgaande lijn. Voor alle andere vakken wel, maar de doorgaande lijn voor cultuureducatie misten we. Het cultuuraanbod was niet gestructureerd. We gingen naar een museum of hadden een les op school, maar er was te weinig samenhang. Dat willen we veranderen om meer integratie te hebben met andere lessen."*

De icc-ers Annick Wouters en Marieke van Haastert hebben de cursus ICC gevolgd: *"Er is een cultuurplan opgezet. Dit is een levend document geworden. We zijn het plan weer aan het bijschaven. In twee teambijeenkomsten met onze adviseur cultuureducatie hebben wij bekeken wat nu precies onze visie is ten aanzien van cultuur. Wat willen we met de school bereiken en hoe gaan we dingen vormgeven en organiseren?"*

Het team is erg betrokken."

Marieke en Annick activeren en motiveren het team om meer te doen met cultuur in hun eigen onderwijsaanbod. Cultuur meer integreren in de lessen. De volgende stap is om met de opbrengsten van de twee teambijeenkomsten vorm te gaan geven aan de doorgaande lijn voor cultuureducatie.

Annick: *"We kijken voor de museumbezoeken en de cultuurlessen op school wat bij ons thematisch onderwijs past en gaan daar mee aan de slag. Het team is goed bezig om cultuur meer een plek te geven binnen het onderwijs in de groepen."*

**"VTS IS
WAARDEVOL
OMDAT
KINDEREN
LEREN DOOR
ANDERMANS
OGEN
TE KIJKEN."**

*Connie van
Loenhoud
& Catherine Soyeux
icc-ers
De Merenwijk*

VISUAL THINKING STRATEGIES

Visual Thinking Strategies (VTS) is een methode om kritische denkvaardigheden te ontwikkelen via een gesprek over een kunstwerk. Uit de praktijk blijkt dat kinderen beter leren waarnemen, elkaars mening leren respecteren en naast het kritisch/ analytische denken ook nog hun woordenschat uitbreiden.

Lies Lantinga, Josée Ebli en Corrie Koenen, ieder icc-er op een school van PROO Leiden, zijn al enthousiast over de VTS methode sinds ze er een paar jaar geleden kennis mee hebben gemaakt op een bijeenkomst van het Cultuurnetwerk. Ze volgden de beginners- en later de gevorderdentraining en zagen dat deze techniek een waardevolle aanvulling zou zijn voor hun onderwijs. Josée: *"We zagen dat kinderen door deze techniek kritisch naar getoonde (kunst)- afbeeldingen leerden kijken en steeds*

beter leerden om hun ideeën daarover onder woorden te brengen. Daarbij werden gedachten van anderen geaccepteerd en gewaardeerd zonder oordeel 'goed' of 'fout'."

De betrokkenheid van de leerlingen en de positieve reacties van hun collega's deden hen besluiten om de VTS techniek breder in te zetten dan alleen op hun eigen scholen. Om VTS PROO-breed een impuls te kunnen geven, zijn ze samen met Cultuureducatiegroep het PROO VTS project gestart.

De Onderwijs Innovatiesubsidie van de gemeente Leiden bood de kans om VTS Nederland in de arm te nemen voor de basistraining VTS. In 3 dagen werden 18 leerkrachten van diverse PROO scholen getraind.

Daarnaast is een Leidse VTS beeldbank ontwikkeld voor de scholen met afbeeldingen van kunst uit de Leidse musea.

Josée: "Het meest waardevol aan dit project is natuurlijk dat steeds meer kinderen op school de VTS techniek 'meekrijgen' en dat steeds meer collega's deze techniek in hun repertoire opnemen. Daarnaast was het erg waardevol om te zien dat we door het bundelen van krachten een project kunnen neerzetten, waardoor leerkrachten geïnspireerd raken en getraind worden in nieuwe vaardigheden om het onderwijs verder te ontwikkelen.

De samenwerking met Mirjam, onze adviseur van Cultuureducatiegroep, was erg doelgericht en steunend: bij alle facetten van de totstandkoming van de training werd meegedacht en meegewerkt. Van subsidieaanvraag tot en met het inrichten van de beeldbank!"

“DE ICC-
CURSUS GEEFT
HANDVATTEN
OM DE
VAKGEBIEDEN
VAN
CULTUUR-
EDUCATIE
CONCREET IN
DE PRAKTIJK
EEN PLEK TE
GEVEN.”

*Jan de Kleijn
directeur
De Meerpaal*

CURSUS INTERNE CULTUURCOÖRDINATOR

Als je cultuureducatie op je school belangrijk vindt en hier een kwaliteitsslag in wilt maken, dan is het aanstellen van een interne cultuurcoördinator (icc) de eerste stap. De cursus interne cultuurcoördinator leidt leerkrachten of schooldirecteuren op tot icc-er in het basisonderwijs. De cursus biedt praktische handvatten, vaardigheden en inhoudelijke kennis om cultuuronderwijs op school optimaal vorm te geven, te stimuleren en te behouden.

Linda van der Meer, icc-er op de Morskring, heeft in schooljaar 2017 – 2018 de cursus icc gevolgd: *“Ik was altijd het aanspreekpunt op school voor theater- en museumbezoeken, daarom was deze cursus een logische stap naar meer professionaliteit.”*

De icc-cursus is gericht op het schrijven

van een cultuurplan voor de school, het opbouwen van een cultureel netwerk, het stimuleren van draagvlak voor cultuureducatie en het werken aan de eigen competenties als cultuurcoördinator.

Linda: *“Door de cursus te volgen ben ik meer gaan nadenken over cultuuronderwijs op de Morskring. Tijdens een teambijeenkomst hebben we met het team onze visie gevormd op cultuureducatie. Er zijn ook onderwerpen naar voren gekomen waar we nog beter over na moeten denken en aan moeten gaan werken. Het schrijven van het cultuurplan was op sommige punten moeilijk; hoe zit het met de financiën, wat doen we nu allemaal al en waar willen we nog meer mee doen? Door veel te overleggen met de directie en collega's is het toch gelukt om een mooi plan te schrijven.*

Bij de uitwerking van het plan krijgen wij veel hulp en tips van onze adviseur cultuureducatie."

Naast de eigen ontwikkeling is de cursus ook een kans om te netwerken en kennis te maken met de culturele omgeving. Linda: "Het contact met de

medecursisten was leuk en leerzaam. Elke bijeenkomst op een andere locatie waar we inspiratie

konden opdoen was erg interessant. Wat erg goed merkbaar was, waren de verschillen op de scholen. Dit bracht ons vaak tot goede gesprekken. Ook het sparren met een maatje was fijn, zo kon je je plan laten lezen en overleggen waar het anders moest. De laatste bijeenkomst vond ik het leukst.

De locatie was top; de Leidse Sterrenwacht! Iedereen presenteerde zijn of haar plan op een eigen creatieve en originele manier. Dit bracht grappige situaties met zich mee. We hebben gelachen en ideeën van elkaar opgedaan."

"WIJ ZETTEN
NIEUWE MEDIA
BINNEN
CULTUUR-
EDUCATIE
IN DOOR DE
LEERLINGEN
ZELF
LESSTOF TE
LATEN
UITLEGGEN IN
DE VORM VAN
VLOGS."

*Chantalle Secreve
icc-er
Johannesschool*

MEDIA EDUCATIE IN HET SPECIAAL ONDERWIJS

Cardea Campus Leiderdorp biedt een combinatie van onderwijs en zorg aan kinderen van 3 tot 12 jaar. De kinderen van Orion hebben (ernstige) ontwikkelings- of gedragsproblemen, waardoor zij binnen het reguliere of speciaal onderwijs niet aan leren toekomen.

In het eerste gesprek met directeur Jaap Ritsema vertelt hij dat de leerlingen zich moeilijk kunnen uiten. *"Veel autistische kinderen hebben een taalachterstand, waardoor het uiten in gesproken of geschreven taal moeilijk is."*

Zoals het spreekwoord luidt: Een beeld zegt meer dan 1000 woorden. Het werken met beelden zou dan ook een goed medium kunnen zijn voor deze leerlingen om zich te uiten. Het werken met media heeft ook een ander voordeel, vertelt icc-er en kunstdocent Annemarie Polvliet:

"Onze leerlingen hebben te maken met een achterstand in vaardigheden, technieken en ontwikkeling, bovendien zijn ze in zekere mate ook faalangstig en/of onzeker over hun eigen kunnen. Het inzetten van verschillende media geeft kinderen, relatief makkelijk, een succeservaring."

Om te onderzoeken of stopmotionfilmpjes maken daadwerkelijk een goed medium voor deze kinderen is om zich te uiten, is de school gestart met het geven van een aantal pilotlessen aan verschillende groepen leerlingen. De adviseur cultuureducatie van Cultuureducatiegroep coacht daarbij de icc-er en kunstvakdocent in het maken van stopmotion-filmpjes met de kinderen.

Annemarie: *"Onder begeleiding van Cultuureducatiegroep ontstaat er structuur en is er persoonlijke hulp."*

Tijd is vaak een issue, Cultuureducatiegroep is hier ondersteunend in. Het aandragen van ideeën is erg fijn."

In de pilotlessen maakten de leerlingen een stopmotionfilmpje waarin zij een zelf gemaakte robot lieten bewegen. Zo lieten ze hun robots rondlopen in een vreemd landschap. Ook kozen de kinderen zelf muziek bij de filmpjes. Het doel is dat de kinderen uiteindelijk een eigen verhaal maken en dit verbeelden in stopmotion.

"Het medium is laagdrempelig, een filmpje ziet er al snel tof en professioneel uit," vertelt Annemarie. Voor de kinderen is het van belang dat zij leren dat er meerdere manieren zijn om iets te verbeelden of om je te uiten. Tegelijkertijd zijn zij met algemene vaardigheden bezig zoals creatief denken, problemen oplossen, kritisch denken, communiceren en samenwerken.

“DE MUZIEK-
IMPULS WERKT
INSPIREREND
EN ZORGT VOOR
VERTROUWEN,
DOOR DE
TOENEMENDE
KENNIS EN
VAADIGHEDEN.”

*Nicoline Loe
icc-er
Montessorischool
Noordwijk*

MUZIEKIMPULS

Veel scholen vinden dat muziek een verrijking is van het onderwijs. Diverse onderzoeken tonen aan dat muziekonderwijs een positieve invloed heeft op de zintuigelijke, intellectuele, emotionele en motorische ontwikkeling. Daarom willen veel scholen muziek een vaste plek geven binnen hun onderwijs.

Basisschool De Schapendel zet grote stappen naar beter muziekonderwijs middels de subsidie Muziekimpuls. De school was hard toe aan een nieuwe muziekmethode. Muzieklessen werden hapsnap van het internet getrokken, er waren geen leerlijnen en er was weinig verbinding met andere vakken. Het probleem was vooral dat veel collega's zich eigenlijk niet voldoende vaardig voelden om muzieklessen te selecteren en te geven. Een sterk verouderde

methode helpt dan natuurlijk niet.

Vanuit haar rol als icc-er was Mayke van der Valk sterk betrokken bij de weg naar beter muziekonderwijs. Samen met Cultuureducatiegroep is er onderzocht welke wensen er binnen het team waren m.b.t. muziekonderwijs. Het voortraject was achteraf gezien heel belangrijk om draagvlak bij het team te vergroten. *“Het werd duidelijk dat we een methode wilden waarbij muziek geïntegreerd kan worden met andere vakken. En een methode die na een coaching traject blijvend in te zetten zou zijn door de leerkrachten,”* vertelt Mayke. Vervolgens is de aanvraag voor de Muziekimpuls ingediend, zodat met name de deskundigheidsbevordering gefinancierd kon worden.

"De hulp van Cultuureducatiegroep was hierbij echt onontbeerlijk," zegt Mayke. "Het was zo fijn om een klankbord te hebben, iemand die de dingen net even scherper verwoordt, hiaten aangeeft. We zijn heel blij dat het nu gelukt is de Muziekimpuls binnen te halen." Inmiddels is de school volop bezig met het implementeren van de methode 123Zing.

Door middel van co-teaching met een muziekdocent worden wekelijks lessen gegeven in alle klassen. Leerlingen hebben ook kennis kunnen maken met diverse muziekinstrumenten met hulp van de plaatselijke muziekschool. Collega's ontwikkelen hun eigen vaardigheden in een 'koor' met het team. Het leertraject is gespreid over 3 jaar waarin groepsleerkrachten muziek meer en meer zelfstandig in zullen zetten in de klas.

De Schapendel heeft al grote stappen gezet en zal samen met Cultuureducatiegroep de komende jaren werken aan het borgen en neerzetten van de doorgaande leerlijn muziek.

Mayke: *"Onze ambitie is dat muziek een vanzelfsprekend onderdeel wordt binnen ons onderwijs. Het meest waardevolle aan dit project is voorsnóg dat de kinderen én leerkrachten veel plezier beleven aan de muzieklessen. Ik denk dat de echte meerwaarde de inzet van muziek als verbindende factor zal zijn, zowel in het onderwijs in de klas als binnen het team."*

“Vanaf 1 augustus 2019 zijn de Schakel, de Kleine Wereld en de Torenvalk gefuseerd, wij zijn bezig met thematisch onderwijs. Mijn droom zou zijn dat we cultuureducatie zo geïntegreerd hebben dat de lessen helemaal passen bij de thema's die dan gegeven worden. Er is een doorgaande lijn in de school te zien.”

*Kristel van Goozen
directeur De Schakel*

“In mijn droom wordt er op school thematisch gewerkt, klasoverstijgend waarbij sprake is van vakintegratie. De manier van werken maakt dat de kinderen worden aangesproken op de diverse intelligenties, zij kunnen ontdekken, in diverse werkvormen en volop reflecteren; een ontwikkelfabriek.”

*Nicoline Loe
icc-er Montessorischool Noordwijk*

“De icc-cursus heeft ons bewustwording van het belang van cultuureducatie gebracht, voortouw te nemen binnen het team en het team enthousiasmeren, een culturele kaart en vooral plezier.”

*Mieke Krug, Inez Mooijman
en Els van der Zalm
Zeehonk Noordwijk*

“Wanneer wij leren om samen te werken met de verschillende culturele instanties in onze omgeving kun je jouw cultuuronderwijs verbreden en vergroten. Ik denk dat het belangrijk is dat scholen meer gaan investeren in de contacten in de omgeving, zodat kinderen ook meer geprikkeld worden om zich aan te sluiten bij culturele verenigingen. Zo help je elkaar.”

*Ellen van der Westen
icc-er De Giraf*

“De culturele omgeving zou het onderwijs meer kunnen verrijken door meer aansluiting te hebben op de huidige methodes, waardoor je makkelijker doorpakt om cultureel onderwijs te geven.”

*Chantalle Secreve
icc-er Johannesschool*

“Wij willen de leerlingen een 'venster op de wereld' bieden: kennis laten maken met de diversiteit van cultuur, er aan laten ruiken en proeven en er zelf aan deel te laten nemen.”

*Jan de Kleijn
directeur De Meerpaal*

“We willen graag dat creativiteit een deel is van de kinderen hun leven, zowel in doen, denken en voelen.”

*Gonneke Jonkman
icc-er De Startbaan*

“We willen kinderen meegeven dat cultuur iets is waar je plezier aan kunt beleven. Van het gezamenlijk bedenken en uitvoeren van een dramaspel op een écht podium tot een museumbezoek en alles wat daar tussenin te beleven is.”

*Sandra Fransen
icc-er Pacellisschool*

“Wij worden blij van cultuureducatie als de kinderen los kunnen komen uit hun comfortzone en ze leren experimenteren en ook leren objectief te kijken.”

*Connie van Loenhoud en Catherine Soyeux
icc-ers Bredeschool De Merenwijk*

“Door Visual Thinking Strategies leren leerlingen: goed waarnemen, praten over kunst (open vragen stellen, niet oordelen), begrip voor medemens (andere zienswijze) en wordt het zelfvertrouwen gestimuleerd.”

*Mieke Krug, Inez Mooijman en Els van der Zalm
Zeehonk Noordwijk*

“We willen kinderen beter laten waarnemen zodat ze hun creativiteit kunnen ontwikkelen, wat ten goede komt aan hun taalontwikkeling en persoonlijke ontwikkeling. Door kinderen te laten ervaren dat het om het proces gaat, kunnen ze ook groeien in hun zelfvertrouwen.”

*Jessica Blokland
icc-er De Kinderkring*

“Bij VTS leren de kinderen met elkaar en van elkaar kritisch naar een beeld te kijken en hun gedachten daarover onder woorden te brengen. Dat is heel waardevol, als je bedenkt dat ze daarbij ook hun taalvaardigheid ontwikkelen, leren andermans mening te respecteren: er is geen goed of fout.”

*Jan de Kleijn
directeur De Meerpaal*

“De manier waarop kinderen in de wereld staan: kijken naar en nadenken waarom de dingen zijn zoals ze zijn. De emotie, het verhaal... dat is wat ik de kinderen wil meegeven op het gebied van cultuureducatie.”

*Karin Wassink
icc-er Nutsbasisschool*

**CULTUUR
EDUCATIE** **GROEP**
WWW.CULTUUREDUCATIEGROEP.NL

